

KULTŪRA

MENAS ✠ LITERATŪRA ✠ MOKSLAS

Amžinasis laukimas

Jau ne už kalnų adventas, pro lapkričio tamsą ir ilgų naktų monotoniją švystelintis auksiniu vilties spinduliu. Ne už kalnų ir Šv. Kalėdos – prisimenu jas kaip vaikystės metų slėpinį, kaip gilioje ir kurčioje naktyje slypinčią paslaptį, spindinčią nesuteptu sniego baltumu, kurio šiandieną negali atkartoti jokie kalėdinių vitrinų blizgučiai. Jos visada buvo šalia – kaip vilties ir atpirkimo stebuklas; ir nesvarbu, kad slypėjo tamsoje, kad apie Kalėdų šventės esmę buvo draudžiama kalbėti, draudžiama švęsti, draudžiama jas atrasti.

Artėjantis adventas turėtų mums priminti, kokią ilgą laukimą mes turėjome patirti – laukimą tamsoje, tyloje, neviltyje, kad pagaliau atrastume laisvės ir dvasinio atgimimo stebuklą. Laukimas kaip dvasinė būseną yra amžinas.

Mes ir dabar laukiame. Tačiau ko?.. Ar to žėrinčio šurmulio, kuris išuka mus į spalvų ir pramogų, nuolaidų ir akcijų, dainų ir šokių karuselę?.. Veikiausiai taip, kas gi gali niurzgėti, kad nelaukia – juk kiekviena tikra šventė yra Dievo dovana, žmogus sukurtas ne niurzgimui ir apkalbinėjimui, o džiaugsmui ir jo pasidalijimui. Ir būna taip, kad gauni daugiau, nei atiduodi, o dalydamasis jauti didesnę džiaugsmą, nei gaudamas.

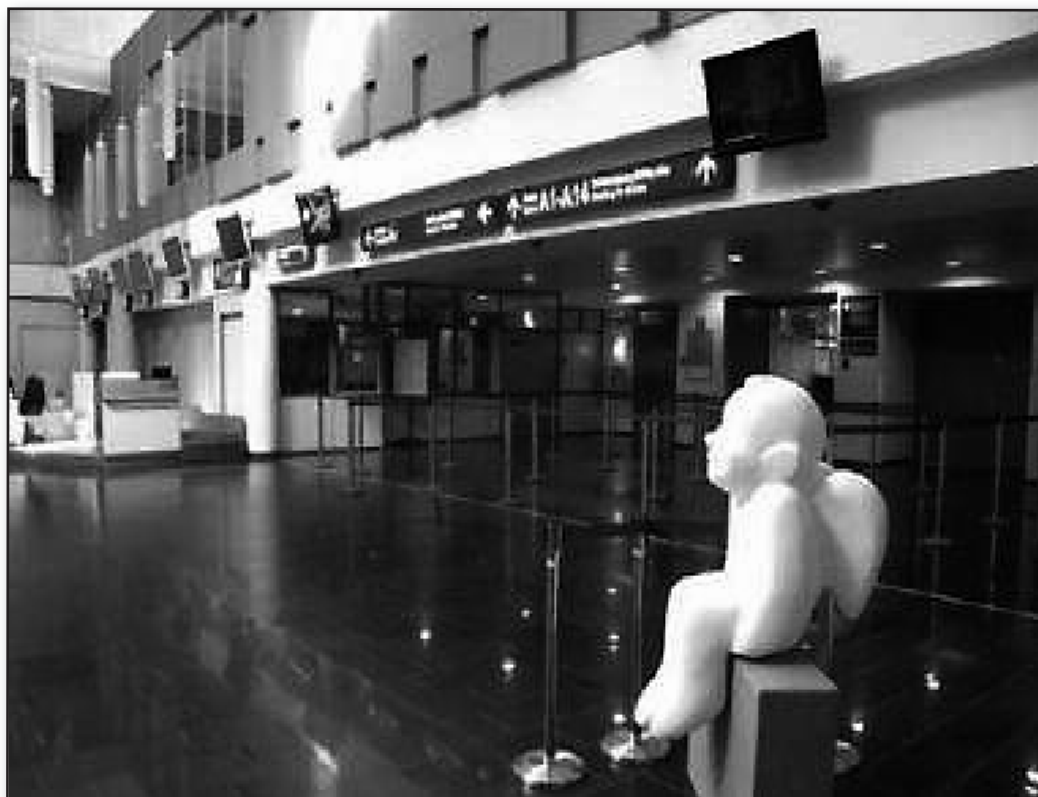
Todėl tokie reikalingi ir prasmingi yra darbai, kai lankomi vieniši senukai ir jiems suteikiama pagalba, kai prisimenami užmiršti žmonės, kai padedama silpniesiems ir visuomenės atstumtiesiems. O galbūt – netgi priešams, nes ilgasis Laukimas byloja ir apie tai: iš savo tamsių, gilių gelmių, kuriose švyti Ateinančiojo siluetas.

Priešui padėti kaip vienam iš silpnųjų. Kaip sužeistam ir atstumtam žmogui. Ir tai bene sunkiausias pasidalijimas ir sunkiausia pagalba. Juk ir Naujajame Testamente rašoma – bepigū mylėti tuos, kurie tave myli. O kaip pamilti tą, kuris tavęs nekenčia?.. Kuris padarė tokį pikta darbą, kad užsitraukė tik prakeiksmą, o ne gailestį?..

Tai praktiškai neįmanoma – tai reikštų pranokti save, pranokti visa, ką laikai teisingais ir racionaliais dalykais, protingais sprendimais, logiška įvykių tvarka. Žmogui, kuris remiasi tik žmogaus sukurtų taisyklių ir įstatymų autoritetu, tai nepasiekiamo, nes atrodo visiškai beprotiška ir nelogiška, tačiau įmanoma žmogui, kuris leidžia, kad Dievas pranoktų jo logiškus sprendimus ir pragmatišką teisingumo supratimą.

Ilgasis lapkričio laukimas, koks tamsus ir niūrus bebūtų, neturėtų kaupti pykčio ir neapykantos. Geriau palikti šiuos sunkius jausmus lapkričio gelmėje – kaip skęstančius į tamsų vandenį akmenis. Juk nesineši jų į šventę – į baltąsias Kalėdas, kai prasiveria dangūs, ima snigti angelų pūkais ir žemės trauka veikia tik apsunkusias širdis ir kišenes.

Marija Pempytė

Skulptoriaus Vaido Ramoškos Angelas, sėdintis ant lagamino tarptautiniame Vilniaus oro uoste, 2011

* * *

*O žodžiai žodžiai
kur jūs taip skubate
tarsi norėtumėt vėją pavyti*

*Dūžtantį aidą
kuris pažyra
it saulės šukės rudens ražienom*

*Suklaupkit žodžiai
gana skubėti
ne skruzdėlyną statė poetas*

*Ne skruzdėlynui
spyglių ieškojo
ieškojo žodžių meilės vainikui*

*Suklaupkit žodžiai
ir užadykit
ką sukapojo auksinės kandys*

*Tiktai nelieskit
Turino drobės
šviesos išausto liūdno paveikslo*

Leonardas Gutauskas
Ištrauka iš poemos „Betliejus“

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2013 metų IV ketvirčiui suteikė 12,950 Lt paramą šeštadieniam „Draugo“ priėmimui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Marija Pempytė. Amžinasis laukimas • **2-as psl. Dalia Cidzikaitė.** Nacionalinės bibliotekos „Lituanikos“ skyrius norėtų visko, ko dar neturi • **4-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** Praeitės ilgesys ar vaikystės nostalgija? • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** „Fluxus ministerija“ Kaune atsisveikino su lankytojais ir ieško naujų erdvių • **6-as psl. Astrida Petraitytė.** Kone du šimtmečius trunkanti „Metų“ epopėja • **7-as psl. Virginija Paplauskienė.** „Tapau laimingas..“(2) • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Lietuvių enciklopedijai - 60 • „Nušvitusi dulkė“ Mykolas Vaitkus

Nacionalinės bibliotekos „Lituanikos“ skyrius norėtų visko, ko dar neturi

Dalia Cidzikaitė

Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Lituanikos“ skyriaus, kuriame saugoma ir kaupiama informacija apie Lietuvą ir lietuvius iš užsienio spaudos vedėjos Jolantos Budriūnienės sužinojusi, jog spalio pradžioje ji dviem savaitėms išvyksta į Vokietijoje nuo 1981 metų gyvuojantį Lietuvių kultūros institutą (LKI), pasidomėjau, ar nesutiktų sugrįžusi iš kelionės pasidalinti savo nuveiktais darbais ir įspūdžiais. Nes, nors daugelis užsienyje esančių lietuviškų kultūros centrų ir centriukų, archyvų ir bibliotekų turėtų tvarkosi panašiai ir susiduria su panašiomis problemomis, galbūt LKI yra kažkas, ko kiti centrai neturi ir ko galėtų pasimokyti.

Paskutiniaisiais metais JAV lietuvių dėmesys savo kultūriniam paveldui, saugomam viename ar kitame lietuviškame centre, parapijoje ar esančiam privačiose rankose, išaugo ir vis dar neblėsta. Amerikos lietuvių spaudoje retkarčiais galima perskaityti Jaunimo centre, Čikagoje, esančio Lituanistikos tyrimo ir studijų centro, Amerikos lietuvių kultūros archyvo Putname, CT, Balzeko lietuvių kultūros muziejaus ir kitų panašių centrų naujienas. Tačiau itin retai turime progos sužinoti, kaip tvarkosi kitose šalyse esančios lietuviško kultūrinio paveldo salelės, šiuo atveju – Vokietijos LKI. Apie tai ir kalbuosi su Jolanta Budriūniene.

Miela Jolanta, šiandien nemažai išeivijoje, Lietuvoje ir kitose šalyse publikuotos medžiagos apie lietuvių išeiviją galima rasti ir neišvažiavus iš Lietuvos, nemažai jos sukaupia ir Tavo vadovaujamame „Lituanikos“ skyriuje. Tad kodėl buvo svarbu apsilankyti LKI Vokietijoje?

Manau, atėjo laikas susipažinti su užsienyje esančiais lietuvių kultūros centrais, juolab kad taip jau sutapo, jog kaip tik šiuo metu ruošiamame trečiąjį „Lietuvių išeivijos spaudos bibliografijos“ tomą, aprėpsiantį 1945–2000 m. serialinius leidinius, be to, dar iš Silvijos Vėlavičienės [ilgametės „Lituanikos“ skyriaus vedėjos – D.C.] pasakojimų žinojau, kad LKI Vokietijoje yra nemažas kultūrinės spaudos, ypač DP periodo, skaičius. Su praėjusią vasarą porą sykių bibliotekoje apsilankiusiu LKI vadovu dr. Vincu Bartusevičiumi sutariau dėl galimybės atvykti ir susipažinti su institute esančia medžiaga, papildyti „Lituanikos“ skyrių naujais duomenimis.

Kokius konkrečius darbus LKI nuveikė?

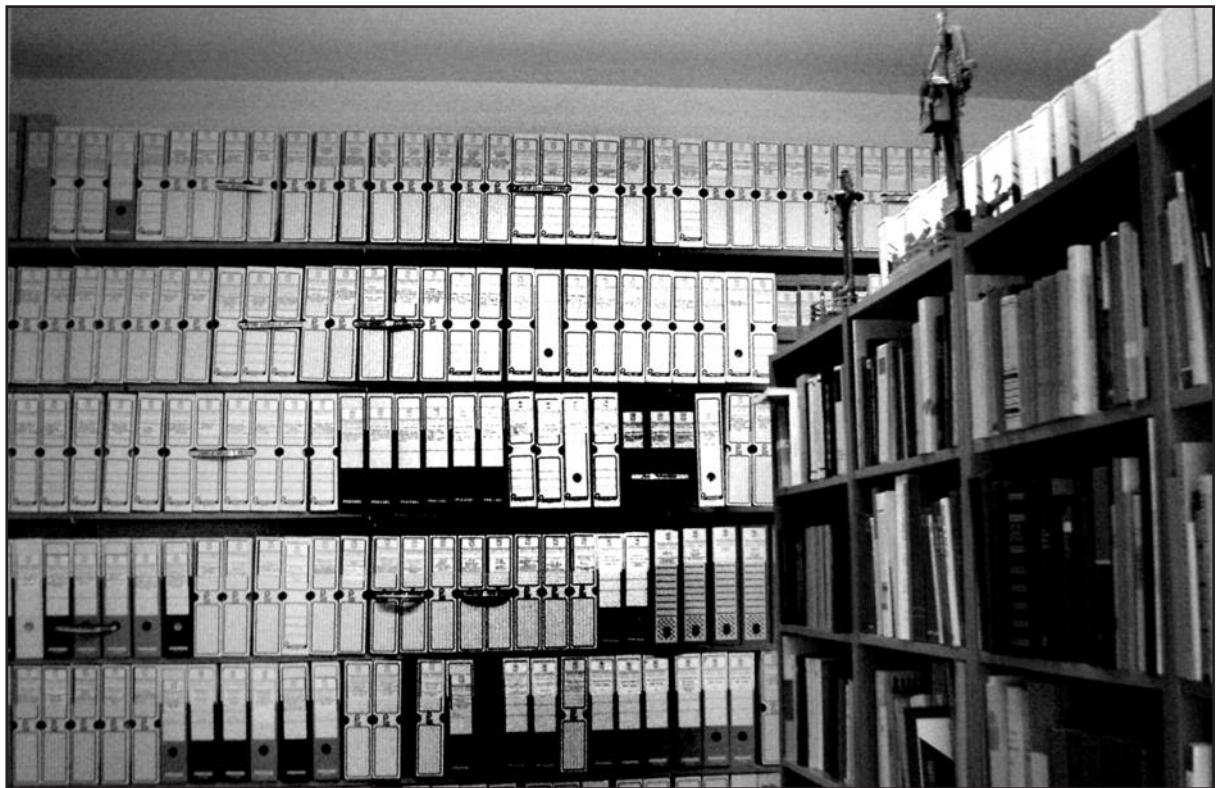
Labai džiugu, jog su LKI vadovu sutarėme, kad mums padovanotų tuos leidinius, kurie yra dubletiniai. Tad šalia to, kad būdama institute atrinkau duomenis mūsų rengiamai bibliografijai, aš taip pat atrinkau spaudinius mūsų bibliotekai. Kitas dalykas, apie kurį jau kuris laikas galvoju, tai galimybė, kaip LKI esantį paveldą, kurio instituto vadovai dar neketina perduoti į Lietuvą, integruoti į Nacionalinės bibliotekos kartu su partneriais sukurta skaitmenintą kultūros paveldo internetinę svetainę www.epaveldas.lt, kurioje yra suskaitmeninti lietuvių išeivijos leidiniai.

Gal apsilankymas institute pateikė ir staigmenų?

Didelių netikėtumų nebuvo. Galbūt tikėjau si išvysti daugiau ir įvairesnės archyvinės dalies, kita vertus, institute yra saugomi archyvai, kurie yra susiję su Vokietijos lietuvių bendruomenės istorija, Vokietijos lietuvių katalikų sielovados veikla. Todėl galiu tvirtai teigti, kad tie tyrėjai, kurie kada nors domėsis Vokietijos LB istorija, jos veiklos principais ar atskirų sričių istorija, tikrai turėtų apsilankyti LKI, nes ten ras išsamius archyvus. O ir tvarka ten esančių archyvų yra pavyzdinė – viskas susisteminta, tvarkingai surašyta, sudėta į dėžutes. Saugojimo sąlygos taip pat gana geros: pritaikyta patalpa, logiškai išdėlioti archyvai, jie lengvai prieinami tyrėjams. Juo labiau, kad instituto darbuotojai ir vadovai yra suinteresuoti, kad pas juos lankytųsi ir tais archyvais naudotųsi.

Kiek Vokietijos lietuvių periodikos esate sukaupę „Lituanikos“ skyriuje?

Dar Lietuvos nepriklausomybės pradžioje pra-

Lietuvių kultūros instituto archyvai.

Nuotraukos iš asmeninių J. Budriūnienės ir V. Bartusevičiaus archyvų

sidėjęs bendradarbiavimas su Vokietijos LKI, kai biblioteką pasiekė bene pirmoji tuomet instituto darbuotojų parengta užsienio lietuvių knygų siunta, sudarė sąlygas palyginti nuosekliai komplektuoti Vokietijoje išleidžiamą lietuvių spaudą. Jos masė vos dar pasipildė prieš keletą metų. Kai pradėjome vykdyti antrąjį e-paveldo projekto etapą, su LKI ir kitais Vokietijos lietuvių spaudos leidėjais buvo pasirašytos skaitmeninimo sutartys. Tad instituto vadovai siekė, kad būtų skaitmeninamas kuo pilnesnis jų turimas publikuotas archyvas. Taip, vykdant šį projektą, tuos periodinius leidinius, dėl kurių pasirašėme sutartis, LKI papildė numeriais, kurių mes pas save neturėjome. Bet tai eitų kalba jau apie vėlesnį laikotarpį po 1950 metų. O štai laikotarpis nuo 1945 iki 1952 metų vis dėlto lieka pakankamai skausmingas, nes, remiantis anksčiau sudarytais bibliografiniais leidiniais, žinytais, yra nemaža dalis spaudos, kurios mes neturime ir kurios, deja, LKI neradau. Vien tuometinės lietuvių periodinės spaudos buvo gerokai per 400 pavadinimų. Galvoju, kad gali atsitikti taip, jog kažkuri jos dalis taip ir nebus surasta. Turbūt mažiausiai galima tikėtis atrasti trūkstamus sienlaikraščius, nors vieną Hanau stovyklos 1945 metų kopiją man pavyko aptikti. Kalba eitų ir apie kitus smulkius spaudinius, ypač tuos, kurie nebuvo spausdinami vokiečių spaustuose, bet rotatoriumi ir platinami stovyklų reikmėms. Vis dėlto užduotis surinkti kuo daugiau vienoje ar kitoje institucijoje ar privačiuose archyvuose esančius spaudinius išlieka.

Tad mokslininkas ar studentas, besidomintis Vokietijos lietuvių istorija, savo tyrinėjimus galėtų drąsiai pradėti „Lituanikos“ skyriuje?

Dabar tikrai taip. Nors, be abejo, norint susidaryti išsamų vaizdą, geriausia, ypač jeigu kalbėtume apie nepublikuotus archyvus, kaip vieną iš išsamiausių istoriografinių šaltinių, nuvykti į Vokietiją. Beje, iki šiol yra išėjusios knygos apie Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Šveicarijos LB gyvenimą, bet ne Vokietijos. Matyt, ši medžiaga laukia jaunosios kartos tyrėjų.

LKI, skirtingai nuo kai kurių kitų užsienyje esančių lietuvių kultūros centrų, atlieka dar vieną, bet svarbią funkciją – jis skolina knygas ir leidinius. Kaip tai veikia?

Manau, kad tai puikus pavyzdys, kaip

galėtų pilniau funkcionuoti ir kiti mūsų lietuvių kultūros centrų saugomi paveldo rinkiniai. Didžioji LKI knygų dalis yra sukataloguota ir sudėta į bendrą Pietvakarių Vokietijos bibliotekų katalogą, kuris veikia kaip Lietuvos tarpbibliotekinis abonentas. Tai reiškia, kad jeigu koks nors tos Vokietijos dalies gyventojas domisi LKI esančia knyga, į institutą ateina užklausa apie knygą ir ta knyga išsiunčiama skaitytojui, o po kiek laiko ji sugrąžinama atgal į institutą. Tai gyvybingumo apraiška – knygos nelaukia, kol kažkas atvyks į LKI ir jas atvers. Mano žiniomis, šia LKI teikiama paslauga gana dažnai naudojama.

Kaip LKI išsilaiko? Kas jį remia?

Apie tai man papasakojo LKI vadovas Bartusevičius. Pasak jo, steigiant institutą planuota sudaryti tokį finansinį pagrindą, kad jame galėtų dirbti pilnai apmokamų bent pora darbuotojų. Deja, tų planų nepavyko įgyvendinti. Todėl tie, kurie dirba LKI, už savo darbą jokio atlyginimo negauna. Patalpas (bibliotekos ir archyvo) suteikia ir jų išlaidų apmoka VLB. LKI vadovas sako, jog norint veiklą vystyti, pinigų tenka paieškoti. Anksčiau šiek kiek rėmė federalinė Vokietijos valdžia, bet nuo 2000 m. ji to nedaro. Nutrūko ir anksčiau gautos privačių žmonių aukos. Atskiriems projektams LKI pinigų gauna iš Hesseno žemės Politinio švietimo centralės, LR Užsienio reikalų ministerijos Užsienio lietuvių departamento, Lietuvių Fondo (JAV), pagal reikalą paremia ir LR garbės konsulai, LR ambasada ir, žinoma, VLB valdyba. Bartusevičius pastebi, jog tiek pinigų, kiek jų reikėtų bent patenkinamai veiklai, sutelkti nepajėgiama, todėl ir lieka daug neišnaudotų galimybių, ką lietuvių kultūros centras užsienio krašte galėtų (ir turėtų) atlikti.

Nukelta į 3 psl.

Jolanta Budriūnienė ir Vincas Bartusevičius

Atkelta iš 2 psl.

Dar viena LKI veikla, gal kitiems užsienyje gyvuojantiems lietuviškiems kultūros centrams neįprasta, yra kasmetiniai suvažiavimai. Šiais metais kaip tik Tavo apsilankymo LKI metu įvyko jau 33-as toks suvažiavimas. Kokie Tavo įspūdžiai?

Nuo pat įsikūrimo 1981 m., šalia kitų uždavinių – išsaugoti Vokietijoje sukurtą lietuvių kultūrinį paveldą, LKI suformulavo ir iki šiol vykdo dar vieną misiją – su lietuvišku paveldu supažindinti ir aplinkui gyvenančius vokiečių tautybės žmones. Todėl nuo pat įsikūrimo institutas kasmet rengia suvažiavimus, kuriuose pristatomos tam tikros lituanistinės temos. Į juos kviečiami ne tik prelegentai iš Lietuvos, bet ir užsienyje gyvenantys mokslininkai, kurie domisi vienu ar kitu lituanistiniu aspektu. Taip lituanistinė tematika įterpiama į bendrą kultūrologinių tyrinėjimų lauką, o lietuviškas paveldas tarsi priartinamas prie tos šalies žmonių. Ir šiais metais vykusiame suvažiavime, kurio tema buvo Kristijonas Donelaitis, dalyvavo nemažai ne tik lietuviškos bendruomenės narių, bet ir žmonių iš aplinkinių Vokietijos kraštų.

E-paveldas buvo vienas iš projektų, kuriame dalyvavo ir LKI. Prasitarei, jog ir ateityje galėtų vykti aktyvus bendradarbiavimas su LKI. Koks tai būtų bendradarbiavimas?

Nacionalinės bibliotekos sukurtas e-paveldas, kuriame saugomi ir suskaitmeninti lietuvių išeivijos leidiniai, yra labai patogus įrankis, kurį galėtume panaudoti ir ateityje, t. y. į jį įterpti visą LKI saugomą paveldą. Greičiausiai pirmiausia kalba eitų apie knygas ir periodinę spaudą. Manau, kad ateinančiu 2014–2020 m. Europos Sąjungos finansavimo laikotarpiu turėtume parengti projektus, dokumentus ir paieškoti abiem pusėms patogesnio būdo, kaip ten esantį paveldą techniškai skaitmeninti, kuris tikrai praplėstų jau turimą Nacionalinės bibliotekos skaitmenintą publikuoto paveldo turinį. Galvoju, kad Vokietija galėtų būti pirmas tokio projekto bandymas. Be to, ji nėra toks didelis geografinis vienetas, kaip, pavyzdžiui, JAV, kurio negalėtume aprėpti. Labai norėtusi pirmiausia su Vokietija tą modelį išbandyti, t. y. gauti finansavimą skaitmeninimui atlikti ir greičiausiai tai daryti ten, vietoje. Jei tai pavyktų, tada galvotume ir apie JAV, Kanadą, galbūt Australiją, kuri, nors ir tolima, bet jos spaudiniai mums dar mažiau yra pažįstami.

Iš ne vieno vyresnio JAV lietuvių teko išgirsti sakant, jog Lietuvai jų praeitis ir nuveikti darbai neįdomūs, todėl kam iš viso rūpintis jų paliekamo paveldo išsaugojimu ir/ar jo siuntimu į tėvynę. Kokia Tavo nuomonė?

Turėčiau nuraminti visus skeptikus ir labai norėčiau paneigti Tavo išsakytus kai kurių žmonių nuogastavimus. Ir Lietuvai, jos žmonėms, jaunosios kartos tyrėjams, ir mums, Nacionalinei bibliotekai, kaip lietuviškojo kultūros paveldo saugotojai, yra labai svarbūs užsienyje lietuvių sukurti darbai. Taigi labai paprastai galiu pasakyti – mes norėtume viso to, ko mes dar neturime. Ir yra visiška netiesa, kad nesidomime tuo savo istorijos laikotarpiu. Savo nedidukėje „Lituanikos“ skyriaus skaitykloje kiekvieną semestrą sulaukiame bent keleto studentų, jau nekalbant apie čia išeivijos spaudos naujienų užsukančių perskaityti nuolatinių mūsų skaitytojų, vieną ar kitą straipsnį rengiančių įvairių sričių atstovų. Tad tyrimai apie išeiviją vyksta labai sistemškai ir jie kasmet vis gilinami.

Mes mielai laukiame išlikusių ir kieno nors namuose ar kultūros centre saugomų spaudinių. Tad tie, kas norėtų mums šandien padovanoti savo spaudinius, laukčiau žinios ir informacijos apie saugomą paveldą, kad galėtume išsamiai ir kompetentingai informuoti, ar šių spaudinių tikrai neturime, juk spaudinių siuntimas šiais laikais kainuoja nemažai. Aišku, to, ką mes jau turime, gal mums jau ir nereikėtų; kita vertus, jeigu mes aptinkame, kad mes kokio spaudinio neturime arba turime pasiskirus numerius, arba kaupėme nepakankamai geros kokybės, arba tie leidiniai jau yra suskaityti, jų papildymas ar dublikatų atsiuntimas būtų didelė dovana mums. Tad ieškojimo, rinkimo ir kaupimo procesas tebesitęsia ir abejoju, ar jis kada nors bus baigtinis. Nemanau, kad mes kada nors pa-

sakysime: „Taip, mes turime visą išeivijos archyvą.“ Ko gero, dėl labai objektyvių aplinkybių tai niekada neįvyks. Tačiau mūsų užsibrėžti uždaviniai: viena vertus, kaupti kiek įmanoma pilnesnį spausdintą archyvą, kita vertus, pilnesnį skaitmenintą e-paveldo turinį, manau, mums svarbūs ir šandien.

E-paveldą pradėjote įgyvendinti prieš aštuonetą metų. Ar, Tavo nuomone, šis projektas pasiteisino?

Pirmasis skaitmeninimo projektas buvo įgyvendintas 2005–2008 m., o antrajame, vykdytame 2010–2012 m., buvo suskaitmeninta ir nemaža dalis lietuvių išeivijos spaudos. Jau nekalbant apie tai, kad didelė lietuvių išeivijos spaudos dalis atsidūrė internete ir tapo laisvai pasiekiamo bet kuriam besidominčiam, šis projektas pasitarnavo ir tam, kad būtų atnaujinti ryšiai su daugeliu leidėjų, bendruomenių, organizacijų, kurios gal iš tiesų galvojo, kad esame pakankamai apsirūpinę spauda. Kadangi mes su daugeliu leidėjų pasirašinėjome sutartis dėl leidimo skaitmeninti spaudinius, jie, kaip ir Vokietijos atveju, tikrai norėjo, kad el. svetainėje atsispindėtų kuo pilnesnis turinys, todėl jie palaikė glaudų ryšį su mumis ir teiravosi, ar ko nors netrūksta. Kaip pavyzdį galiu paminėti Algimąną Taškūną iš Tasmanijos universiteto Australijoje ir lietuvių skautų organizaciją JAV, kurie sugebėjo papildyti mūsų turimą spaudos turinį.

Kadangi Lietuvos įstatymai pakankamai griežti dėl autorių teisių, o mes per palyginti trumpą projekto vykdymo laiką nesugebėjome visų leidėjų surasti, galbūt yra tokių, kurie iki šiol neapsisprendė, bet aš labai tikiuosi, kad bus palankesnių nuomonių į projektą ir ateityje mes jį tęsime. Ir jei šandien yra tokių, kurie žino, jog jų spaudinys nėra įkeltas į e-paveldą, parašykite man ir mes būtinai aptarsime, kaip tai padaryti (Jolanta Budriūnienė, Gedimino pr. 51, Vilnius, LT-01504; j.budriuniene@lnb.lt).

Tuo pačiu noriu pastebėti, jog užsienyje lietuvių sukurtas publikuotas įvairiausių sričių paveldas pačiomis įvairiausiomis formomis (knyga, straipsnis, skyrius ar straipsnis kuriame nors leidinyje ir kt.) yra svarbi Lietuvos nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo dalis, kuri saugoma tik pas mus, Nacionalinėje bibliotekoje. Šios spaudos dalies surinkimas mums kelia daugiausia rūpesčių – nepakanka nei lėšų, nei žmogiškųjų išteklių visą įvairiose užsienio šalyse sukurtą lietuvių intelektualinį produktą surinkti. Todėl esame be galo dėkingi tiems, kas išleidė savuosius spaudinius – mokslo darbus, grožinę literatūrą ar bet kurios kitos tematikos leidinį – vieną jo egzempliorių atsiunčia ir į biblioteką, tokiu būdu ne tik pildydami nacionalinio archyvo rinkinį, bet ir užsitikrindami savo darbo išsaugojimo galimybe.

Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka yra vienintelė vieta, kurioje saugomas lietuvių užsienyje bet kuriuo istoriniu laikotarpiu, o taip pat ir naujausias sukurtas publikuotas įvairiausių sričių paveldas pačiomis įvairiausiomis formomis. Visada labai mielai laukiame siuntinių su naujomis knygomis ir periodiniais spaudiniais.

Lietuvių kultūros institutas Vokietijoje

Įkurtas 1981 m. kovo 7 d.

Tikslai: išlaikyti, kurti ir skleisti tautinę kultūrą gyvenamajame krašte, neišleidžiant iš akių savo tėvynės, iš kurios atvyksta; suteikti tam tikrus rėmus kultūros darbams, juos skatinti bei derinti; sukurti Europos lietuvių kultūros ir informacijos centrą, kuris būtų naudingas tiek saviškiams, tiek kitataučiams, besidomintiems Lietuva.

Instituto veikla: LKI biblioteka, LKI archyvai, rengiami kasmetiniai LKI suvažiavimai, leidžiamas leidinys „Suvažiavimo darbai“.

LKI biblioteka (vedėjas – dipl. bibl. Arthur Hermann) šiuo metu yra sutelkusi per 15 000 knygų, visos jos sukataloguotos. 800 dubletų, daugiausia išleistų pokario metais tremtyje, perduota Lietuvos nac. M. Mažvydo bibliotekai. 1994 m. pabaigoje ten pat perduota ir Antano Maceinos 2 274 tomų biblioteka. Nuo 1995 m. bibliotekos katalogas įtrauktas į Heidelbergo miesto bibliotekų bendrą katalogą, Vidurio ir Rytų Europos centrinį katalogą Herderio institute Marburge, Rytų Europos centrinį katalogą Berlyne ir Lietuvos nac. M. Mažvydo bibliotekos katalogą. Nuo 1996 m. pradžios LKI knygos įtraukiamos į „Südwestverbund“ sistemą (el. Pietvakarių Vokietijos bibliotekų katalogą), tad jas gali tiesiogiai pasiekti visas kompiuterizuotas pasaulis (<http://swb.bsz-bw.de>).

LKI archyvo (vedėjas – dr. Vincas Bartusevičius) tikslas – kaupti ir išsaugoti lietuvių pabėgėlių Vokietijoje istorinę archyvinę medžiagą apie pavienių lietuvių, organizacijų ir įstaigų pasiekimus, veiklą ir istoriją, skiriant dėmesį ir kitai medžiagai, turinčiai ką nors bendra su lietuviams svarbiais įvykiais, laikotarpiais, epizodais ir asmenimis.

Lietuvių kultūros instituto archyvo medžiagą sudaro trys dalys: 1. Antrojo pasaulinio karo lietuvių pabėgėlių, gyvenusių Vokietijoje, archyvinis palikimas (Vokietijos LB bylos (nuo 1950 metų), lietuvių organizacijų ir privačių asmenų dokumentai; Vokietijos lietuvių katalikų sielovados archyvas, kurio didžiąją dalį sudaro ilgamečio Sielovados direktoriaus t. Alfonso Bernatono archyvas, jo įpėdinių direktorių ir Europos lietuvių katalikų vyskupų archyvai); 2. Dr. Alberto Geručio archyvas ir 3. Muziejiniai rodiniai.

LKI internetinė svetainė:

<http://www.litauischeskulturinstitut.de/index2.htm>

Praeities ilgesys ar vaikystės nostalgija?

Romualdas Kriaučiūnas

Vincas Bartusevičius. *Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje 1945–1951. Versus aureus, Vilnius, 2012*

Apie knygos išleidimą sužinojau jai tik pasirodžius, bet į rankas ji pagaliau pateko tik šį rudensį. Knygos pavadinimas labai aiškus. Iš anksto susidariau nuomonę, ką ten rasiu. Maniau, kad rasiu visų pabėgėlių stovyklų aprašymą – abėcėlės tvarka ar pagal Vokietijoje turėtas okupacines zonas (amerikiečių, anglų ir prancūzų). Aišku, pirmiausia šokau ieškoti Eichstatto ar Rebendorfo vietovių Bavarijoje, kur praleidau keturis vaikystės metus pokarinėje Vokietijoje. Taip pat ieškojau skyrelio apie pabėgėlių stovyklą Munchene. Knygos turinyje tų vietovių neradau. Tada puoliau į vietovardžių rodyklę. Ten norimas vietovės radau paminėtas, bet paminėjimas buvo išsidraikęs po visą knygą. Skyrių ar poskyrių apie mano vaikystės gyvenvietes nebuvo. Šiek tiek nusivyliau, nes knyga neatitiko mano lūkesčių. Pasirodo, kad knyga buvo sukirpta pagal kitą planą. Pagaliau visai atlyžau, baigiamosiose pastabose radęs autoriaus pastabą, kad platesnio veikalo, apibendrinančio lietuvių gyvenimą stovyklose, dar nėra. Nėra ir atskirų stovyklų vidaus gyvenimo studijų. O aš to kaip tik tikėjausi.

Knygos autorius Vincas Bartusevičius gimė 1939.06.04 Lietuvoje. Nors apie save knygoje nerado, bet spėjau, kad buvo grynakraujis dypukas. Internetu radau, kad 1959 m. jis baigė Vasario 16-osios gimnaziją Vokietijoje. Muncheno ir Tubingeno universitetuose studijavo sociologiją, visuotinę istoriją ir psichologiją. 1999 m. tapo humanitarinių mokslų daktaru. Knygos autoriaus žodyje dėkojama Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos institutui, sutikusiam knygą priimti į instituto leidinių seriją.

Knygos pavadinimas, apsiribojantis lietuvių DP stovyklomis Vokietijoje 1945–1951 metais, yra per siauras. Sutelkta daug medžiagos ir iš 1944 m., kiek mažiau – po 1951 m. Pastaruoju atveju gana plačiai aprašyta Vasario 16-osios gimnazijos istorija po 1951 m. Taip pat neapsiribota vien Vokietija, bet minimos ir kitos Europos šalys, kuriose lietuviai pabėgėliai sulaukė Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Taip pat glaustai aprašomi kraštai, į kuriuos dypukai ir kiti lietuviai išsivaikščiojo. Knyga – tai gyvenimo įvykių ir istorinių šaltinių lobynas. Tiesiog stebėtina, kiek ten tų lobių sutelkta. Beveik kiekviename knygos puslapyje pateikiama viena ar daugiau šaltinių nuorodų. Tai tikrai kruopštaus darbo rezultatas.

Kas apie knygą rašoma jos metrikoje? „Antrasis karas niokiojo ne tik Europą, jis skaudžiai paveikė ir lietuvių visuomenę – daugelis pasklido po platųjį pasaulį“. Autorius mini daugiau nei 80 000 Lietuvos gyventojų, kurie, karui pasibaigus, atsidūrė Vakarų sąjungininkų administruojamose Vokietijos ir Austrijos zonose. Apgyvendinti stovyklose, jie atkūrė savotišką kultūrinę autonomiją. Turėjo savo švietimą, spaudą, visuomenines, sporto, profesines ir politines organizacijas. Tačiau toks gyvenimas truko vos keletą metų.

Knygoje yra keturi pagrindiniai skyriai: „Pakeliui į nežinią“, „Vakarų sąjungininkų globoje“, „IRO globoje“ ir „Vokiečių globoje“. Labai vertingi įvairūs knygos priedai. Maniau, kad gana daug apie visus tuos reikalus žinau, nes patyriau tai savo kailiu. Ką patyriau ir atsimenu, tai viso to neatsizadu, bet tai buvo vaiko patirtis, o dabar, žiūrint praeitin, daug kas apsupta vaikystės nostalgija. Daug, labai daug kas vyko, sprendžiant pokario pabėgėlių klausimus karinės valdžios ir UNRRA globoje. Mano nustebimui, DP įvaizdis nebuvo geras, ypač lenkų atžvilgiu. Buvo didelių pastangų repatrijuoti visus pabaltiečius į savo kilmės kraštus. Sunkią lietuvių temtinių dalį lengvino Amerikos lietuvių BALF'o ir Lietuvos Raudonasis Kryžius.

Apie knygoje aprašytą lietuvių švietimą pokarinėje Vokietijoje gana daug žinojau iš Vincento Liulevičiaus knygos ta pačia tema. Tikrai stebėtina tai, kas buvo sukurta ir atlikta. 1945–1946 m. jau veikė 20

Kempteno stovykla Vokietijoje, 1946

Vincas Bartusevičius

Lietuviai DP stovyklose Vokietijoje

1945–1951

VERSUS AUREUS

gimnazijų (su 2442 mokiniais ir 455 mokytojais) ir 14 progimnazijų (su 502 mokiniais ir 143 mokytojais). Kasmet skaičiai augo ir 1948–1949 m. jau turėta 26 gimnazijos (su 2 504 mokiniais ir 487 mokytojais) ir 11 progimnazijų (su 354 mokiniais ir 128 mokytojais). Ar ne stebėtinai gimnazijos mokinių ir mokytojų santykis? Kiekvienam mokytojui teko po penkis mokinius. 1946 m. Eichstatto gimnazijoje (kur ir man teko mokytis) buvo 219 mokinių ir 37 mokytojai. Po Hanau stovyklos tai buvo daugiausia mokinių ir mokytojų turinti gimnazija. O kur dar vaikų darželiai, pradžios mokyklos, amatų ir specialiosios mokyklos? Dalykiškai aptartos ideologinės moksleivių organizacijos – skautai ir ateitininkai. Įdomu, ką tais laikais studijavo studentai. Pagal mokslo šakas pirmoje vietoje buvo medicina (387 studentai), toliau – mechanika (193), filosofija (189), menas (115), ekonomika (104) ir t. t. Prisimenamas Pabaltijo universitetas, įsteigtas Hamburgo mieste ir UNRRA universitetas Munchene.

Kruopščiai surinkta informacija apie kultūrinę veiklą – dailę, muziką, operos ir baleto teatrus, ansamblius, dramos teatrus, literatūrą. Neatsiliko ir periodinė spauda. 1944–1952 metais vien Vokietijoje buvo leidžiama 19 laikraščių, 17 žurnalų, 127 stovyklų biuletenių, 5 vaikų leidiniai, 6 katalikų religinės periodikos leidiniai, 7 evangelikų religinės periodikos leidiniai, 14 bendrinių organizacijų leidinių, 12 politinių organizacijų leidinių, 11 ateitininkų leidinių, 54 skautų leidiniai, 8 moksleivių leidiniai, 5 studentų leidiniai, 2 technikos, 4 sporto ir fizinio auklėjimo, 2 humoristiniai bei satyros leidiniai, 43 vietiniai ir vien-

kartiniai leidiniai, 3 kiti leidiniai. Įdomios ir gana kritiškos knygos autoriaus pastabos apie tų leidinių kokybę. Klestėjo ir neperiodinė spauda. 1945–1949 m. Vakarų Europoje buvo išspausdintos 888 knygos ir kiti neperiodiniai leidiniai, 840 jų – Vokietijoje.

Kruopščiai aptartas bažnytinis religinis gyvenimas tremtyje – katalikų ir evangelikų. Tarp mano pažįstamų gimnazijoje buvo tik trys evangelikai. Pasirodo, 1949 m. spalio 9 d. trisdešimt šešiose lietuvių evangelikų liuteronų parapijose, esančiose Vakarų Vokietijos stovyklose, gyvenančių buvo 4 227 asmenys. Po Vakarų zonas išsisklaidžiusių evangelikų, negyvenančių stovyklose, skaičius siekė 13 000. Minimieji lietuviai DP civilinėje gvardijoje, mano laikais vadintoje darbo kuopomis. Iš tiesų buvo ne tik darbo, bet ir sargybų kuopos.

Politiniam lietuvių gyvenimui tremtyje skirti 59 puslapiai. Čia aptarta diplomatinė tarnyba, VLIK bei pastangos sudaryti bendrą politinę vadovybę išeivijoje. Uždarius UNRRA, pabėgėliais toliau rūpinosi *International Refugee Organization* (IRO). Netrukus prasidėjo didysis tremtinių kraustymasis iš Vokietijos. Atskirai aprašyti išsikėlimai į Didžiąją Britaniją, Belgiją, Prancūziją, Olandiją, Pietų Ameriką, Australiją, Kanadą ir JAV. Aprašyti lietuviai kitose šalyse – Austrijoje, Šveicarijoje, Italijoje, Danijoje, Švedijoje, Norvegijoje ir Suomijoje. Visoje šioje maišatyje gimė bendrosios lietuvių pabėgėlių organizacijos – Pasaulio Lietuvių Bendruomenės – kūrimas. Daug lietuvių pasklido po pasaulį, bet dalis liko Vokietijoje ir jais rūpinosi vokiečiai. Knygoje visa tai aprašyta.

Aptardamas mokslinę knygą, vis pasižiūriu į vietovardžių ir asmenvardžių rodykles. Kas šioje knygoje dažniausiai minėta? Iš vietovardžių dažniausia minėta Vokietija, po to – Lietuva, JAV, Europa ir Sovietų Sąjunga. Iš specifinių vietovų pirmąja Hanau stovykla, jau daug metų laikoma DP stovyklų karaliene. Toje lietuvių stovykloje buvo didžiausias skaičius tautiečių ir ten virė visokeriopa veikla. Asmenvardžių rodyklėje pirma vieta atitenka Mykolui Krupavičiui (35 nuorodos). Po to eina Stasys Lozoraitis (32 nuorodos), Juozas Brazaitis (18), Vaclovas Sidzikauskas (17) ir Vytautas K. Jonynas (15). Pirmieji keturi buvo politikai, diplomatai.

Tai tikrai vertingas ir kruopščiai paruoštas istorinis veikalas, kuris ne vienam Vokietijos DP stovyklose buvusiam sukels praeities ilgesį ar vaikystės nostalgiją. „Didžiajame Lietuvių kalbos žodyne“, išleistame 1970 m. Vilniuje, nostalgija įvardyta kaip liguistas tėvynės ilgesys. Mano atveju nostalgija susijusi ne su prarastos tėvynės ilgesiu, bet su keleriais metais, praleistais DP stovyklose Vokietijoje. □

„Fluxus ministerija” Kaune atsisveikino su lankytojais ir ieško naujų erdvių

Algis Vaškevičius

Lapkričio 8-ąją minimos Jurgio Mačiūno (1931 – 1978) – garsaus lietuvių menininko, vieno iš *Fluxus* judėjimo pradininkų – gimimo metinės. Kaune gimęs būsima menininkas 1948 metais atsidūrė Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur studijavo meno istoriją, grafiką, architektūrą. 1960 m. kartu su Almiu Šalčiu New Yorke, Madisono Ave. jis atidarė galeriją AG, kurioje ir užgimė *Fluxus* judėjimas. Menininkas nuo 1961 metų rengė parodas, rašė manifestus, organizavo koncertus, leido *Fluxus* antologijas, periodiką, kūrė įvairias akcijas, performansus, objektus, muzikinius ir literatūrinius pokštus.

J. Mačiūno *Fluxus* kolekcija – apie 2 600 eksponatų – prieš kelerius metus tarpininkaujant geram jo bičiuliui Jonui Mekui, kuris tą kolekciją saugojo, buvo parvežti į Vilnių. Dabar *Fluxus* kabinetą galima pamatyti Vilniaus šiuolaikinio meno centre.

Fluxus (flux – „tekėjimas”, lot.) judėjimas paplito visame pasaulyje, į jį įsitraukė daug garsių menininkų avangardistų iš įvairių šalių, iki šiol daugelyje šalių šis judėjimas turi daug gerbėjų, kuriems puikiai žinomas Jurgio Mačiūno vardas.

Prieš kelerius metus Vilniuje, Gedimino prospekte, buvusiame Sveikatos apsaugos ministerijos pastate meno entuziastų pastangomis buvo atidaryta „Fluxus ministerija” – čia vyko įvairios parodos, koncertai, paskaitos, netradiciniai renginiai, itin populiarūs tarp jaunimo. Prieš pusantrų metų, 2012-ųjų gegužę „Fluxus ministerija” iš Vilniaus persikėlė į Kauną ir įsikūrė didžiuliame neveikusiame buvusio batų fabriko „Lituanika” pastate. Praėjusį savaitgalį, minint J. Mačiūno gimtadienį, „Fluxus ministerija” Kaune baigė savo veiklą.

Šiomet liepą „Lituanikos” fabriko pastatą, kuriame veikė „Fluxus ministerija”, papuošė originalus piešinys „Meistras”, vaizduojantis pypkę rūkantį senolį. 260 kvadratinį metrų dydžio piešinį sukūrė menininkai Žygimantas Amelynas ir Tadas Šimkus, dirbę net keturias savaites. Senolis ant pastato pavaizduotas basas – tai kūrėjų duoklė buvusiam batų fabrikui.

Rengiantis projekto pabaigai ir pastato uždarymui, praėjusį savaitgalį buvo numatyta šį piešinį uždažyti baltais dažais, nes jis nepatiko kai kuriems Kauno politikams, kurie jame išžiūrėjo rūkymo propagandą. Vis dėlto kai su piešiniu susirinko atsisveikinti nemažas būrys kauniečių, jie prašė, kad kūrinys nebūtų sunaikintas ir menininkai nutarė jį palikti.

Per pusantrų metų veiklos Kaune menų sambūris „Fluxus ministerija” subūrė daug kūrėjų, kurie čia rengė šimtus paskaitų, susitikimų, akcijų. Didžiuliame keturių aukštų pastate Kaune nuolat veikė parodos, kur savo darbus rodė ir Lietuvos, ir užsienio šalių menininkai. Iki pat jo uždarymo čia buvo galima pamatyti keturias parodas.

Viena jų – Gintauto Velykio paroda „Polifaksai – depersonalizacija”. „Fluxus ministerijos” rezidentas menininkas taip rašė apie šį menų sambūrį Kaune: „Kaunas toks keistas miestas: technokratinis nuo sovietmečio, meninis – nuo laikinosios sostinės laikų (tiesa, tada kultūra vis dėlto buvo poniučių stiliumi). Taigi istoriškai gilios kultūros Kaune neišvengiamai. Šitas miestas toks užtvėntas, jame labai sunku kažką padaryti. Taip, čia užgimsta reiškiniai, bet vystytis turi kur nors kitur,

Piešinys „Meistras”. Autoriai – Žygimantas Amelynas ir Tadas Šimkus

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

visa grietinėlė nukeliauja į kitus miestus. Čia nesužydima, neduodama vaisių. Man atrodo, jeigu „Fluxus ministerija” būtų buvusi kitame mieste, jai būtų lengviau.

Net nežinau, kur eiti po „Fluxus ministerijos” uždarymo. Kitur dažniausiai komerciniais pagrindais nuomojamos patalpos. Atrodytų, jos stovi tuščios, bet kai užsiprašo kainos! Galvojame, gal kartu su kitais menininkais nuomotis, vis dėlto kartu pigiau, taip pat čia sutikau daug draugų, pažįstamų – gaila, jei iširtų santykiai. Tokiu būdu toliau gyvuotų kad ir „mikrofluxiukų” bendruomenytė. Geriausia, kad „Fluxus ministerija” – tai ne tik patalpos, bet ir žmonių sambūris”.

Savo grafikos darbus paskutinėmis „Fluxus ministerijos” veiklos Kaune dienomis eksponavo ir latvis Valdis Laurenas, čia taip pat buvo galima išvysti Eugenijaus Varkulevičiaus-Varkalio tapybos darbus. Daugybę parodų surengęs autorius, ne kartą savo tapybą demonstravęs Vokietijos, JAV galerijose, 1990–1994 metais gyveno ir dirbo Berlyne, o 1994–2005 m. – New Yorke (JAV). Jis kūrė ir filmavosi eksperimentiniuose filmuose, dalyvavo parodose, festivaliuose, rašė muziką J. Meko ir kitų autorių filmams.

Dar viena nuo vasaros pabaigos čia veikusi paroda – pernai mirusio Audriaus Naujokaičio „Orvidų sodyba”. Nuotraukose įamžinta Kretingos rajone įkurta Viliaus Orvido (1952–1992), Lietuvos skulptoriaus ir pranciškonų vienuolio, gyvenusio netoli Salantų sodyba, kurią jis vadino „dvasiniu centru”. Savo kūrinių V. Orvidas statė iš akmenų, išverstų medžių, sovietinių ginklų nuolaužų. Sovietmečiu būta ne

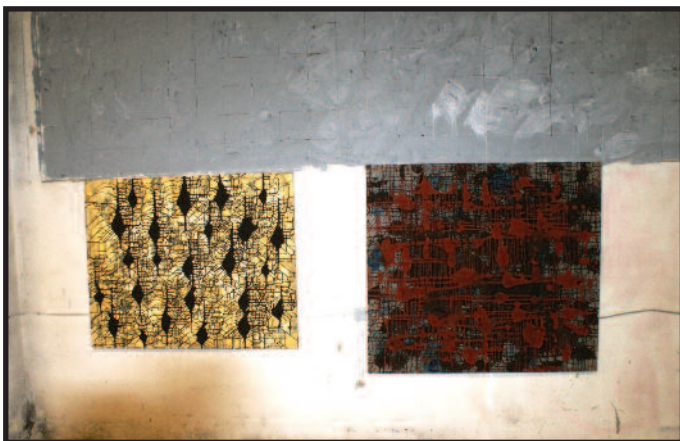
Basos „Meistro” kojos

tografijos iš paukščio skrydžio. Šiomet rugsėjį J. Mekas aplankė ir „Fluxus ministeriją” Kaune, domėjosi čia vykstančiais renginiais, bendravo su gerbėjais.

Paskutinį kartą apžiūrėję parodas, lankytojai buvo pakviesti į „Fluxus ministerijos” katalogo pristatymą, kuriame aprašyti čia per pusantrų metų vykę renginiai. Du vakarus iš eilės uždaramame pastate vyko koncertai – pasirodė Jurga Šeduikytė ir grupė „Saulės kliošas”.

Viso šio projekto vadovas, „Fluxus ministerijos” viceministru vadinamas Edgaras Stanišauskas pusantrų metų veiklą Kaune įvertino gerai – per tą laiką buvo surengta apie 1 000 įvairių renginių, 150 menininkų turėjo nemokamas dirbtuves.

Judėjimas liko ištikimas idėjai ilgam neprisirišti prie vienos vietos, nes esą prisirišimas vietą paverstų kultūros namais, o reikia produktyviai veikti. E. Stanišauskas neatskleidė, kur dabar išsikraustys „Fluxus ministerija”, tik užsiminė, jog šiuo projektu domisi kelios Europos sostinės, vyksta derybos, ieškoma patalpų. □

Eugenijaus Varkulevičiaus – Varkalio tapybos darbai

„Fluxus ministerijos” erdvės.

Kone du šimtmečius trunkanti „Metų“ epopėja

Astrida Petraitytė

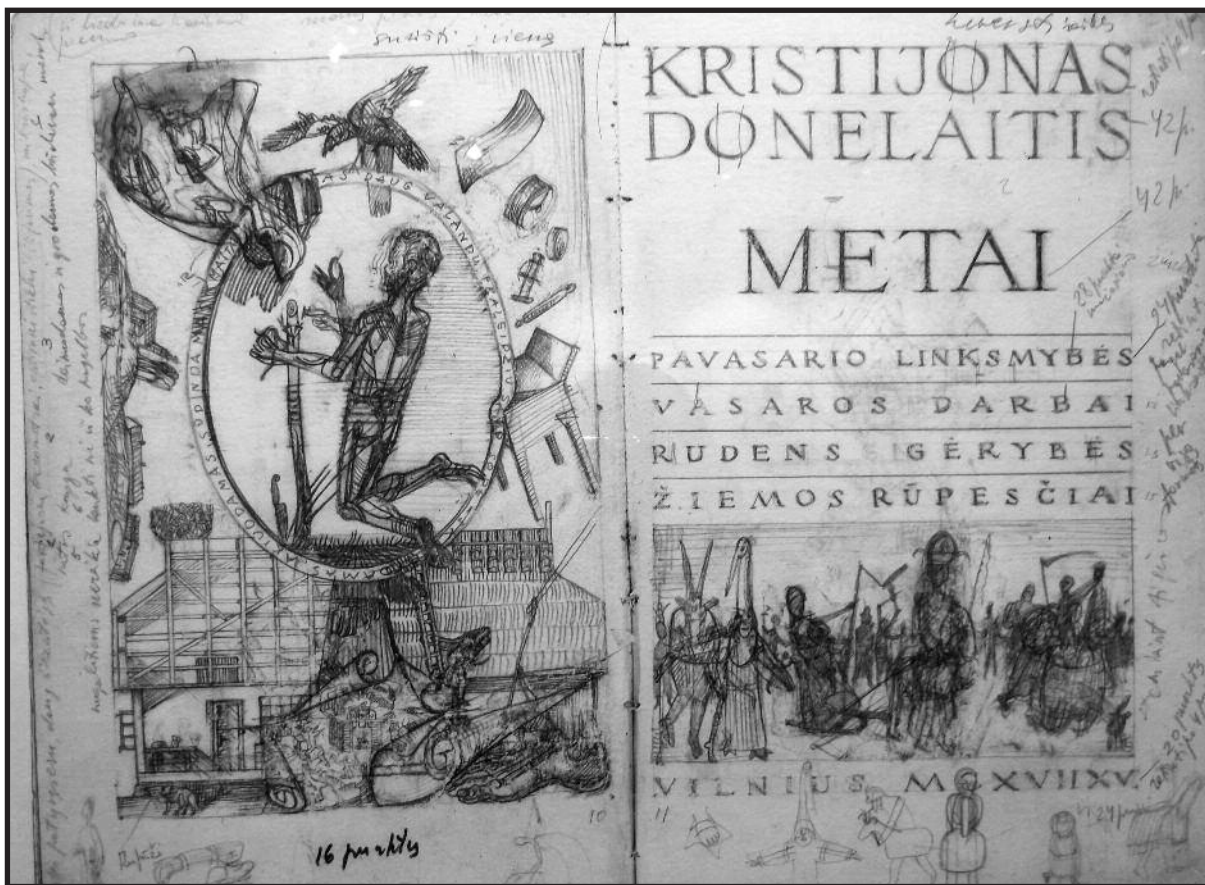
Retai nutinka, kad atskiri kurio nors kultūrinio renginio komponentai ne tik papildytų, bet ir persmelktų vienas kitą, susiglaustų tarsi du gaubiantieji pumpuro žiedlapiai... Pumpuras šiuo atveju – visa *donelaitiana*, o mūsų žvilgsniui ir kitoms jauslams tamsų lapkričio vakarą (11 08) pasiūlytieji žiedlapiai – Giedrės Jankevičiūtės ir Miko Vaicekausko dvikalbio leidinio „Visagalė tradicija: Kristijono Donelaičio poemos *Metai* iliustracijos ir vaizdinis kanonas / An Omnipotent Tradition: The Illustrations and the Visual Canon of Kristijonas Donelaitis's Poem *Metai*“ pristatymas bei parodos tuo pačiu pavadinimu atidarymas Grafikos meno centro galerijoje „Kairė-dešinė“. Ir viena, ir kita forma apžvelgiama Kristijono Donelaičio, šio Prūsų Lietuvos kunigo, hegzometru parašytos poemos, pirmojo leidėjo valia gavusios „Metų“ vardą, *knyginė* istorija: nuo Liudviko Rėzos iš rankraščio parengto, kartu su vertimu į vokiečių kalbą 1818 m. Karaliaučiuje (Kenigsberge) išleistos iki visai naujų, pasirodžiusių 2012-aisiais. Tiesa, šiemetiniai, didžiojo jubiliejaus – 2014-aisiais švęsimų Donelaičio 300-ųjų gimimo metinių – išvakarėse pasirodę „Metai“ jau neaprepti, bet kaip baigiamasis akordas (ir vienu, ir kitu atveju) pateiktas *pažadas* – grafiko Petro Repšio eskizai, būsimo leidinio vizijos...

Atėjus ankstėliau susiklostė sava renginio seka. Pirmą paklydinėjau dviejose salėse (taigi ir kairėje, ir dešinėje nuo laiptų), nesilaikydama nuoseklumo apžiūrėjau išdėstytus – iškabintus eksponatus – „Metų“ leidinių įvairovę; ir seniausius (tiesa, Rėzos parengtas demonstruotas tik kompiuterio ekranelyje), ir iš sovietinės mokyklos pažįstamus, ir nematytus vertimus (rusų, lenkų, latvių) bei žymių dailininkų iliustracijas, daugiausiai – „chrestomatines“, jau kone archetipų krūvį įgavusias – Vytauto Jurkūno ir Vytauto Kazimiero Jonyno, o taip pat Repšio eskizus, regis, liudijiančius bandymą išsiveržti iš susiklosčiusios „būriškosios“ tradicijos...

Antrą ratą sukau jau laikydamasi parodos kuratorių – taipogi Giedrės Jankevičiūtės (šiame tandeme dailėtyrai atstovaujančios) ir Miko Vaicekausko (tekstologijos specialisto) – nužymėtų gairių. Taigi paroda suskirstyta į ketvertą „blokų“, ji pradedama „Pirmaisiais leidiniais“. Iš ant sienos kabančio ekranėlio susipažinę su Rėzos dvikalbiais 1818 m. „Metais“, galime išsižiūrėti į po stiklu gulinčius XIX a. pabaigos (štai 1897 m. JAV išleista knygelė – Kristijono Duonelaičio „Raszta“) ar Nepriklausomybės vos atsikovojusios Lietuvos leidinius, pavyzdžiui, M. Biržiškos 1921 m. mokykloms parengtus „Duonelaičio raštus“... Regime ir 1933 m. išleistą „Metų“ pirmąjį vertimą į lenkų kalbą.

Antrasis parodos skyrius – „Poemos prasmės įvaizdinimas: 1940 metų leidimas, jo kartotės ir parafrazės“. Esame supažindinami jau, galima sakyti, su pirmosios Nepriklausomybės kultūrinio piko (deja, kartu ir užbaigos) žiedu – Juozo Ambrazevičiaus parengtu „Metų“ leidimu, galime pasigėrėti ne tik menine, bet jau ir istorinę vertę turinčiais V. K. Jonyno darbais – ir parengiamaisiais piešiniais, ir medžio raižinių iliustracijomis. Į šią potėmę įsiterpia, pavyzdžiui, akį traukiantis solidas oda įrištas tomas – pasirodo, tai žymaus knygrišio Tado Lomsargio būtent dailininkui Jonynui 1940 m. įrištieji „Metai“. Pirmieji pokariniai „Metų“ vertimai į rusų kalbą leisti panau-dojoant būtent Jonyno iliustracijas.

Trečiasis blokas – „Bibliografinio kodo įtvirtinimas: 1956 m. leidimas ir jo sekimai“ („bibliografinis kodas“, kaip aiškėja ir iš parodos tekstinių komentarų ir, tikėtina, dar labiau paaiškės iš leidinio – esminis autorių terminas, kuriuo grindžiama „Metų“ imedžiaginimo istorija). Čia pristatomas ne tik sovietiniais metais chrestomatiniu tapęs 1956 m. leidimas kartu su dailininko Vytauto

Petro Repšio „Metų“ antraštinio atvarto projektas

Jurkūno medžio raižinių faksimilėmis, bet ir šio leidinio „kodą“ išlaikantys vėlesni leidiniai, taip pat ir vertimai į kitas kalbas (pavyzdžiui, latvių).

Ketvirtąją temą – „Kitokia interpretacija“ – pristato ne tik keletas P. Repšio eskizų, ne tiesmukai iliustruojančių „Metus“, bet ir „netipiniai“ (mažesnio formato ar pan.) leidiniai kitomis kalbomis – švedų, čekų, vengrų, ukrainiečių...

Iš užrašų šalia eksponatų akivaizdu, kad parodos kuratoriai pabrėžia konkretaus leidinio parengėjo vaidmenį. Turime progos įsisąmoninti, kad mūsų, sovietinės kartos, skaitytoji Donelaičio poema yra kartu ir *Žirgulia* „Metai“. O tautai tiek negandų atnešusio Antrojo pasaulinio karo išvakarėse literatūros gurmanai mėgavosi *Juozo Ambrazevičiaus „Metais“* (1940). Kiekvienas šis leidimas „suaukęs“ su konkrečiomis iliustracijomis: sovietinis leidimas – su Jurkūno, nepriklausomos Lietuvos – su Jonyno...

Nurodytajai renginio valandai išmušus, buvome pakviesti į salytę vienu aukštu aukščiau – į ką tik iš spaustuvės atkeliavusio leidinio pristatymą (beje, lankytojų buvo gan gausu, kai kam net tarpduryje stovėti teko). Vadovaujant Grafikos centro vadovei Jurgai Minčirauskienei, savo išvalgomis apie leidinio idėją bei gautąjį rezultatą pasidalijo autoriai – ne tik Mikas Vaicekauskas ir Giedrė Jankevičiūtė, bet ir pratarinė „Monumetinė Donelaičio būklė“ parašęs Paulius Subačius bei pirmieji (dar rankraščio ar maketo) skaitytojai – Eligijus Raila (vienas iš leidinio recenzentų) ir Alma Braziūnienė.

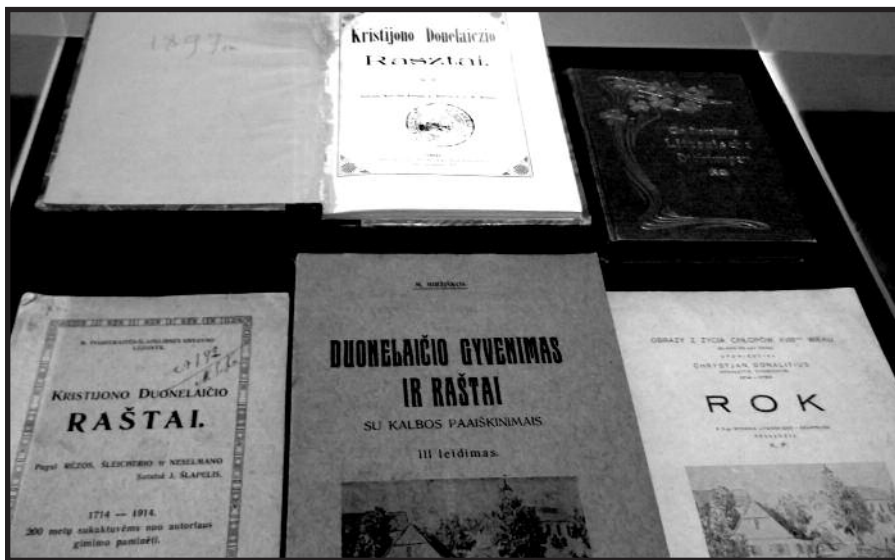
Netikėta buvo patirti, kad šis vizualumui (iliustracijoms) ir medžiagiškumui (knygai) skirtas projektas išsirutuliojo iš *tekstologinės* užuo-

mazgos. Kaip pasisakė autoriai, pirmiausia perskaitytas bendras jų pranešimas anglakalbėje tekstologų konferencijoje Berne, auditorijoje iki tol, matyt, ne girdėjusioje Donelaičio vardo (pasak Vaicekausko), o po jos „šaltą Vasario 16-osios vakarą“ (pasak Jankevičiūtės) viešbutyje dalinantis išpūdžiais ir gimė ši dvikalbio leidinio idėja. Vakaro dalyvis ir liudininkas buvo Paulius Subačius, tapęs knygos bendraautorium. Leidinys įsiterpia tarp Donelaičio 300 metų garbei skirtų projektų, išleistas Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto (LLTI) leidyklos.

P. Subačius akcentavo leidinį bei lygiagrečiai surengtą parodą pagaliau realizavus „tarpdalykiškumo“ idėją, propaguojamą jau 30 metų. E. Raila prisipažino nesąs didelis Donelaičio gerbėjas, vis dėlto į „Metus“ jo idėmiai įsiskaityta – tai paliudijo tarsi juokaujant išsakyta mintis: ši poema tarsi „naujosios agronomijos vadovėlis“, visai nepagrįstai mes esam perėmę sovietiniais metais taip aukštintą engiamo būro temą...

Alma Braziūnienė atkreipė dėmesį, kad knygoje (ir parodoje) terminas „bibliografija“ vartojamas platesne, nei mūsų tradicijoje įprasta, prasme – jis tarsi tampa „knygotyros“ sinonimu. Ji nepagailėjo gražių žodžių knygos apipavidalinimui, dailininkę Eloną Ložytę įvardydama ketvirtąją knygos bendraautore. Atkreipusi dėmesį, kad LLTI leidyklos parengti leidiniai dažnai pelno Knygos meno konkursų apdovanojimus, matyt, tokias perspektyvas žadėjo ir šiam leidiniui. Įkišiu savąjį *nevierno Tamošiaus* trigraši: aš neskirčiau apdovanojimų už gražų, bet neinformatyvų viršelį. Ši knyga (jos viršelis), manau, tikrai gali būti laikomas meno kūrinio: baltame fone išryškėja autorių – Giedrės Jankevičiūtės ir Miko Vaicekausko – pavardės, geriau išsižiūrėjęs pamatai iš fono išskylant (kartu ir susilieję) žodžius „Visagalė tradicija“ ir jame įsispaudžiant – „An Omnipotent Tradition“... Ir viskas. Gauname žinią: tai autorinis dviejų žmonių veikalas. Ne Donelaitis ir jo „Metai“ svarbūs, šie vardai „sumalti“ į apibendrintąją tradiciją. Tiesa, jei ne tik pažiūrėsime į knygą (kaip meno kūrinį), bet jį ir atsiversime, tituliname lape jau rasime ir svarbiąją žinią – kas yra pagrindinis knygos turinys.

Leidinį tuoj ir įsigijau – jis pasirodė pigesnis nei galėtų būti įkainotas toks iliustratyvumo lygmuo ir kokybė. Kol kas sklaidau, atnaujindama parodoje patirtus išpūdžius, stengdamasi per vaizdumą sekti „Metų“ vaidmens ir suvokimo kismą. Šįkart pristatau tik galerijoje „Kairė-dešinė“ nutikusį įvykį. □

„Metų“ leidinių įvairovė.

Astridos Petraitytės nuotraukos

„Tapau laimingas ...”

Virginija Paplauskienė

Jurgis Blekaitis

V. Maželio nuotraukos

Pabaiga. Pradžia 2013 m. lapkričio 16 d. „Kultūroje”

„Mano meilė išliks”

Tik Amerikoje J. Blekaitis „išėjo viešumon” – debiutavo 1954 m. knyga „Vardai vandenims ir dienoms”. V. Civinsko leidykla „Terra” išleido jo 1939–1953 metais Lietuvoje, Vokietijoje bei Amerikoje sukurtus eilėraščius. J. Blekaičio debiutas buvo sutiktas abejingu šaltumu. Toks abuoju mas jautriam menininkui buvo žeidžiantis. Įvyko taip, kaip ir jo kūryboje: reali kasdienybė žėdi ir atšiauri – iš gyvenimo negali tikėtis tikrumo ir nuoširdumo. Tarsi susimokę visi „slepiasi po antikinėmis kaukėmis”. Taip ir su jo eilėraščiais, kurie anaip tol nebuvo lengvo, pramoginio turinio. Jam rūpėjo egzistencijos prasmė, jaunystės praeinamumo motyvai. Debiutinėje knygoje spausdinti eilėraščiai turėjo muzikinį pradą. Muziką mėgo nuo vaikystės – namuose buvo fortepijonas, bandė griežti smuiku, tačiau susižeidė ranką ir muzika-

vimą teko nutraukti. Studijų metais užbūrė klasikinė muzika, lankė simfoninius koncertus. *O didysis, pritrenkiantis muzikos apsimetimas (nerandu tikresnio žo-*

džio), ištiko jau Vilniuje, kada Kaune jau buvau išklauses keturių metų Humanitarinio fakulteto kursą. Kas sekmadienį Filharmonijos salėje vyko koncertai, kuriuos gausiai lankė mes, anuometinis lietuvių jaunimas, daug lenkų ir vokiečių karių, gavusių atostogų iš fronto. Viename iš tų koncertų Jeronimas Kačinskas dirigavo Brahmsio Pirmąją simfoniją. Ta muzika kalbėjo man tiesiai į širdį – apie gyvenimą, apie vienumą, apie tai, kaip nuostabu ir skaudu būti. Man rodė, kad tai muzika mano sielai – ji man savesnė už bet ką...<...> Išėjau vienas, braidžiau Vilniaus kalvomis, vis pilnas to poveikio, liūdna šviesa nuplieskusio man gyvenimo esminį tragizmą. Nuo tų labai senų dienų Brahmsas man pasiliko sielos broliu (iš J. Blekaičio laiško B. Ciplijauskaitei, 1996 II 13).

J. Blekaičiui pasaulis pirmiausia buvo esteti-
tinė patirtis, todėl ir eilėraščių jis bandė įvilkti į estetinį rūbą. Siekdamas meninio tobulumo, ieškojo netradicinės eilėraščio formos, nuotaikai sukurti naudojo retesnius žodžius, ypatingus vaizdus. Jis žavėjosi Valery, Pasternaku bei Achmatova, iš lietuvių, kaip jis pats sakė, jam artimi buvo Miškinis, Aistis ir neabejotinai Radauskas. Vienoje užrašų knygelėje rašė: *Nepamatyti – mato kiekvienas – bet išreikšti pasaulio esmę, dinamiką, atmosferą – štai, kas yra menas. Ir atmosfera – tai nuotaikos, ir išpūdziai, ir intuicija. Dinamika – amžinasis laikas, kaip upių tekėjimas, gimimas ir senimas, ir mirimas, ir sezonų kaita. O esmė – tai esmė. Tai gyvenimas. Tai likimas. Dievas.*

Nepelnytas kritikų šaltumas J. Blekaičiui skausmingai atliepė, nutilo ilgam. Prisidėjo ir šiurkščios asmeninės problemos. Gyvenimas ruošė sunkų išbandymą – nepraktiškas vyras, menininkas lieka su trimis mažamečiais vaikais.

Gerokai vėliau, atėjus į gyvenimą mylimai moteriai, atgauna dvasinę pusiausvyrą, vėl pradeda kurti. Išties negalėjo nerašyti – reikėjo išsikalbėti, išsisakyti, sudėlioti savo mintis ir ramiai paleisti į erdvę. Tik šį kartą ieškojo dailių raštų ir įmantrių derinių. Poetinis audinys tampa tapybiškas. Poetas ieškojo savito, tik jam vienam būdingo poetinio kelio. Heideggerio mintys apie poeziją jam buvo artimos: *Kūryboje nesvarbu išorė, bet vidinė tikrovė, ne medžiaga, bet nuotaika, ne tema, bet stilius. <...> Lygiai klaidinga bandyti suprasti poeziją išeinant vien iš išreikštojo turinio, kaip ir iš grynų formos. Jo poetinėje drobėje persipina autobiografinės detalės, gyvenimiškoji patirtis, kultūros ženklai. J. Blekaitis buvo reiklus sau, kruopščiai taisė, perrašinėjo eilėraščius. Tai byloja saugomi rinkinyje juodraštiniai variantai. Pozityvu yra tik tai, ką aš žinau iš savęs, – kad aš negaliu nerašyti. Aš veltui stengiausi įtikinti save, kad poezija režisieriui kliudo, man ji yra grafomanija, tai ne mano kelias, ir t. t. Ir aš smaugiau savy norą rašyti. Mėnesiais, pusmečiais neimdavau į rankas popieriaus ir visai nuoširdžiai niekam nerodžiau visa, ką iki šiol buvo parašęs. Bet paskui kažkaip išei-*

Nukelta į 8 psl.

A. Škėma, J. Blekaitis, Katiliūtė, H. Kačinskas repetuoja B. Sruogos „Milžino Paunksme”, 1953 m. New Yorke.

Apie poeziją turbūt negali būti visiems priimtina formuluotos nuomonės, nes pati jos esmė – pati poezijos poezija – lyg siela: nei išreiškiama, nei pirštu parodoma, nei išaiškinama – tik pajuntama. Ji kaip gyvybė: kiek jos dėsnius mokslas betirtų, o ji savo esme vis lieka paslaptis ir stebuklas.

Yra moderni pažiūra (Valéry), kad žodinis išsisakymas turi dvejopą poveikį: perteikia tam tikrą realybę ir sukelia emociją. Poezijos tobulumas priklauso nuo teisingo tų dviejų momentų santykio. Kitaip tariant, reikalinga harmonija tarp perkuriamojo pasaulio vaizdo (turinys) ir jo keliamosios skaitytojų nuotaikos. Šią harmoniją vienodai ardo persvara tematinės medžiagos, kaip ir persvara sentimentų, „širdies”.

Tačiau šitame matematiškame formulavime aplenktas klausimas: kas gi įkvepia poezijai gyvybę? Kas ją padaro stebuklu – juntamu, jaudinančiu, žavinčiu, kurį, kontaktui didėjant, nuolat vėl ir vėl perskaitant, tik labiau pamilstame?

Jei sutiksime, kad poezijos esmė nenusakoma, kad ji iracionali, tik juntama gyvybė ar dvasia, kurios vienos buvimas ar nebuvimas esmingai apsprendžia kūrinį: ar jis yra poezija, ar ne – tai mūsų įprastiniai, daugiau mažiau utilitarūs ar formalūs reikalavimai lyrikai pareikalaus peržiūrėjimo. Nes jei esminė, sprendžiama yra toji poezijos buvimo sąlyga, tai visi kiti turininiai reikalavimai staiga taps antraeiliai, išblės, nebeteks lemiamos reikšmės: gili prasmė, didi dvasia, vedanti tautą, atsiliepiamas į svarbiuosius gyvenimo įvykius, moralės ar didaktikos elementas ir t. t.

Mūsų požiūriams dažnai būdinga painioti poezijos paskirtį su prozos. Teisingai; proza turi atvaizduoti gyvenimą, žmones, atspindėti tikrovę – nesvarbu, tikram ar kreivam, ar fantastiškam veidrody. Jai nevalia būti be turinio, be idėjos. Ji, be to, turi laisvę susimaišyti su visų rūšių pašaliniais menui elementais: filosofijos popularizacija (nes beletristinė ar eiliuota filosofija neišvengiamai tėra popularizacija ar vulgarizacija, kadangi stokoja būtino filosofinei minčiai griežto preciziškumo), mokslu, socialinėm doktrinom, politiniais klausimais, net – didaktika ir t. t. Todėl jos vardas ir yra – proza.

Tačiau kas šiandien dar išdrįstų reikalauti, kad Van Gogho „Saulėgrąžos” jį mokyty ar bent tiksliai perteiktų botaniką? Kokiam naivuoliui parūps, kurį konkretų savo gyvenimo įvykį ar kokį peizažą – žemės ar rojaus – piešia jam Bacho muzika?

Deja, poeziją – turiu galvoj grynąją lyriką, ne proginę, socialinę, patriotinę, filosofinę ar kitu būdu pritaikomąją poeziją, – mes vis tebežeminam savo tuo nelyginant kurpišku reikalavimu, kad puspadžių vinių skaičius paveiksle būtų tikslus. Mes vis tebereikalaujam aiškaus, apibrėžiamo turinio, minties. Kas dar neskoningsiau: mes nuolat tebeieškom atlapotos širdies, varvančių ašarų, rašalinio kraujo!

Išmokyti gryno estetinio džiaugsmo, plūstančio į mus iš didelės tapybos, iš didelės muzikos, ir nebeieškoti suprastintų turinių ir minčių – tautai reikalauja iš mūsų pačių gerokai praturtinti savo turinį bei mintis... O poezija – ji gal ir dar daugiau reikalauja, nes jos medžiaga – žodžiai – neišvengiamai turi konkrečią prasmę, ne vien plastinę vaizdo jėgą skambumą ar poetinį žavesį, – ir tatau mus juo labiau klaidina. Mes lengvai pasiduodame prasmės dominavimo apgalei, kuri iš tikrųjų tik užtemdo poezijos pagavimą.

Jurgis Blekaitis. Henriko Radausko poezija (Henrikas Radauskas, Strėlė danguje, 1950). Radauskas: apie kūrybą ir save: recenzijos ir str.: H. Radauskas atsiminimuose ir kritikoje / sudarė G. Viliūnas; red. V. Gasilūnas. – Vilnius: Baltos lankos, 1994

Kultūros kronika

2013 11 15 šio, jubiliejinio koncertų sezono metu, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras pasididžiuodamas pristatė ypatingą svečią – pianistų viltimi tituluojamą atlikėją Andrių Žlabį.

Pianistas žavi neįtikėtinai natūraliu virtuoziškumu, romantiška dvasia ir intelektualumu. Koncertavęs daugelyje pasaulio koncertų salių bei muzikos festivalių solo ir su orkestru, nominuotas prestižiniam „Grammy“ apdovanojimui, Andrius Žlabys, kaskart užburiantis savo kūrinių interpretacijomis, gali būti teisėtai vadinamas didžiųjų XIX a. pianistų įpėdiniu. Koncerte skambėjo F. Chopino Antrasis koncertas fortepijonui – šviesos ir švelnaus liūdesio kupinas, romantika alsuojan-

tis kūrinys, atskleidžiantis pianisto virtuoziškumą bei jausmingumą, lydimas Devintosios Schuberto simfonijos, kuri yra visos kompozitoriaus kūrybos apoteozė, žėrintis jo genialumo įrodymas.

2013 lapkričio 13, 14 ir 15 dienomis Lietuvoje vyko Maskvos Vachtangovo teatro gastrolės: svečiai parodė režisieriaus Rimo Tumino režisuotus spektaklius „Eugenijus Oneginas“ ir „Vėjas tuopose“.

Spektaklis „Eugenijus Oneginas“ apdovanotas prestižine Rusijos teatine premija „Krištolinė Turandot“ kaip geriausias metų spektaklis. Geriausio scenografo premiją „Krištolinės Turandot“ komisija įteikė įspūdingą scenovaizdį „Eugenijui Oneginui“ sukūrusiam Adomui Jacovskiui. Tai, kad režisieriaus Rimo Tumino spektaklis „Eugenijus Oneginas“ yra tikras

2013 metų teatrinio sezono lyderis iš karto po premjeros pripažino ir žiūrovai, ir teatrinė kritika. Pasak pastarųjų: „Rimo Tumino spektaklis griauja stereotipus, jis kaip visada autorinis, pamatytas ir sukonstruotas polifoniškai, muzikaliai, aštriai ir emocionaliai. Režisieriui svetimas poetinis sentimentalumas, jį domina gyvenimo proza ir tikroji spektaklio herojė – Tatjana, tikras rusiškos sielos įsikūnijimas.“ Spektaklyje „Vėjas Tuopose“ (pjesės autorius – šiuolaikinis prancūzų dramaturgas Geraldas Sibleyras) trijų keistuolių istoriją įkūnija nuostabūs aktoriai – V. Vdovičenkovas, M. Suchanovas, V. Simonovas. Rimo Tumino režisūra – tarsi tapyba, tarsi grafika, kurią jis kuria drauge su aktoriais, o kuomet darbas yra baigtas – jis nu-eina ir paveikslas-spektaklis pradeda savo savarankišką gyvenimą.

2013 lapkričio 25 – gruodžio 1 dienomis Vilniuje vyks 11-asis tarptautinis animacinių filmų festivalis „Tindirindis 2013“. Tradiciškai festivalyje bus parodyti geriausi nekomercinės animacijos kūriniai iš viso pasaulio. Vienintelis Lietuvoje vykstantis animacinių filmų festivalis šį sykį ne tik rodys geriausius meninės animacijos filmus, apdovanotus pagrindiniais prizais didžiausiuose pasaulio festivaliuose, bet ir stengsis supažindinti su šio meno subtil-

lybėmis. Bus parodytos retrospektyvinės programos, kurių metu žiūrovai galės susitikti su autoriais, taip pat organizuotos kūrybinės dirbtuvės Vilniuje su animacinių filmų profesionalais. Šiemet kūrybines dirbtuves Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijoje praves Violeta Kolesnikova (animatorė, VGIK ir SHAR aukštųjų mokyklų dėstytoja). Kino centre „Pasaka“ bus organizuojamos ir specialios kūrybinės dirbtuvės vaikams. Vilniuje bus parodyta šešiolika konkursinių „Tindirindis 2013“ animacinių filmų programų, skirtų patiems mažiausiems žiūrovams, paaugliams ir suaugusiems; visiems, mėgstantiems juokus, muziką, nebijantiems siaubų ar tiesiog išsiilgusiems gyvenimiškų istorijų.

J. Blekaitis

Atkelta iš 7 psl.

davo, kad vieną vakarą ar naktį ateidavo visai gatavi sakiniai ir ritmai beldėsi išleidžiami iš vidaus, ir aš juos vėl užrašydavau. Bet visa tai buvo reta ir atsitiktinai

(1947.9.14 Augustdorf).

1979 metais pasaulį išvydo antra poezijos knyga „Rudens ritmu“. Poezija teikia laimę. Poetinė forma – dvasinga ir nuotaikinga. Vertindamas šią knygą, literatūros kritikas V. A. Jonynas rašė: *Knygos pavadinimas kalba apie rudenėjimą, rudenį, bet tas lyriko žengimas rudenio atliekamas tvirtu, savo jėgas pažįstančio žmogaus žingsniu. Pagrindinę rinkinio nuotaiką sudaro rami refleksija, stoviškas žvilgsnis į buitį, protarpiais nuspalvintas lengvos ironijos priemaiša. Tą savitvardos išpūdį dar pastiprina poeto atsisakymas sudėtingų struktūrų, jo posūkis į verlibrą, laisvasias eiles. Šis posūkis į poetinės frazės paprastumą, epinę rimtį yra galbūt labiausiai skaitytoją džiuginanti naujovė. <...> Lengvas ekspromtas, improvizacija; „eilėraštis – pašnekesys“.<...> Gal nesuklysimė pasakę, kad didžioji poeto svaja visada buvo priartinti eilėraščių prie muzikos kūrinėlio – etiudo, sonatinos, rondeau skambesio. Knygoje „Rudens ritmu“ yra naujų temų, naujų motyvų, kartojamos ir pirmosios knygos temos su saikinga interpretacija. Vaizdai darosi konkretūs – įveda pasakiškus, žaidybinius elementus. Emocinė pulsuoji nuotaika – dinamiškai kinta vaizdai, liejasi jausmai. Perpintas istorinis ir metafizinis laikas. Gyvenimo prasmės siekimas, amžinybės troškimas. Knygoje „Rudens ritmu“, kaip ir dera lyriniam išeivio dienoraščiui, apdainuoti jausmai, kurie jau nuskambėję ir kitų lyrikoj: tėvynės ilgesys, šuoliai į vaikystės dienų erdvę, sielvartas, pra-*

radus bendro žygio brolius, nuvargis gyventi... Šioje knygoje yra daug ironijos – tačiau ne pykčio. Ironija padeda gražinti dvasinę pusiausvyrą, tikrovės pajautimą. „Rudens ritmu“ – išeivio gyvenimo kelias, tarp tuštumos ir svyruojančio tikėjimo pilkos kasdienybės fone, per skaudžias netektis, praradimus, tačiau su vaikišku žvilgsniu ir nuostaba, tikėjimu – atradus Viltį. J. Blekaitis poezijos knygos įėjo į lietuvių literatūros istoriją, suteikdamos autoriui modernaus poeto vardą.

Paskutinį gyvenimo dešimtmetį J. Blekaitis buvo kamuojamas klastingos ligos, tik jo rūpestingos žmonos Gražinos dėka galėjo judėti ir mėgautis gyvenimo malonumais. Laiške B. Ciplijauskaitei rašė: *Taip, aš į gyvenimo pabaigą tapau laimingas, turėdamas mylimą ir mylinčią Gražiną, kuri yra didelė gyvenimiška ir moralinė man parama, ypač sunegalavus arba man panirus į juodą nevilties debesį...*

(1997 m. vasario 25 d.)

KAS IŠLIKS

*„Mano meilė – viena,
Ir ji turi daug kalbančių rankų,
Daug tylinčių lūpų.
Daug vardų, daug balsų, daug akių,
O ji vis viena.*

*Meilė – tai žiemą džiaugtis pavasariu,
Tai neleisti užgesti švieselei
Juodžiausios nakties glūdomoj,
Meilė – tai pirštais paliesti mirtį –
Ir nebijot.*

*Mano meilė išliks. Ji išlėks
Paskutinį gyvenimo vakarą
Iš mano akių – kaip kregždė
Iš olos viršum Nemuno,
Ir nuskris į našlaičių girią,
Kur šimtas gegulų kukoja,
Ir skrajuos ir gyvens už mane.*

*Tu būtum toks gražus, nemarume
Tu būtum gražus ir geras.*

Jurgis Blekaitis Maironio lietuvių literatūros muziejuje.

Nuotraukos iš „Draugo“ archyvo.